

wide implementation of inclusive education in general education process. The monitoring of voluntary societies sites as for the usage and practical applying conceptual and categorical framework of inclusive education proved that the term "invalid" is the most frequently used in such kinds of information sources although in scientific literature and in mass media this term is regarded as non-PC. The author explains this fact due to the judicial peculiarities. Other terms are mostly used on the sites devoted directly to the problems of inclusive education.

Key words: invalid, invalidity, inclusion, integration, segregation, mainstreaming, voluntary societies.

Подано до редакції 28.03.2016.

УДК 378.225

© 2016

Внукова О.М.

ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена розгляду педагогічної компетентності як частини професійної. Використовуючи методи аналізу та узагальнення, визначено елементи педагогічної компетентності. Обґрунтовано можливості навчальної дисципліни "Педагогічна майстерність у вищій школі" у формуванні педагогічної компетентності здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти непедагогічних спеціальностей. Результати можуть бути використані у розробці науково-освітніх програм, для обґрунтування рівнів та критеріїв педагогічної компетентності та у практиці підготовки аспірантів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, професійна компетентність, педагогічна компетентність, здобувачі освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В Україні у зв'язку із розбудовою системи вищої освіти європейського зразка згідно компетентнісного підходу необхідним стало її нормативно-правове забезпечення з урахуванням вимог міжнародної та європейської систем стандартів та сертифікації. Наразі нагальною є розробка нових стандартів для кожного рівня вищої освіти у межах кожної спеціальності. На Науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України покладається організація виконання цього завдання. Роботу вже розпочато, але недостатньо теоретичного визначення складових компетентностей майбутніх фахівців на кожному рівні вищої освіти. Це стосується і загальних компетентностей, які не можуть бути просто перенесені з проекту Тюнінг Європейської Комісії ("Настроювання освітніх структур в Європі") без урахування специфіки вітчизняної вищої школи, українського менталітету, запитів суспільства.

Також у кожному вітчизняному ВНЗ нині переймаються підготовкою документів для отримання ліцензій провадження освітньої діяльності за всіма спеціальностями, перелік яких у 2015 р. було змінено. Для членів проектних груп чи не найважчим завданням є розробка освітніх програм в умовах, коли немає ще стандартів вищої освіти. Тому є нагальним широке обговорення та узгодження необхідних інтегральних, загальних та фахових компетентностей. У ситуації, що склалася, педагоги-практики та науковці мають проявити активність в обговоренні необхідних компетентностей для спеціалістів кожного рівня вищої освіти, дослухаючись до думок роботодавців, випускників попередніх років, громадськості, беручи до уваги передовий вітчизняний та зарубіжний педагогічний досвід.

На сьогодні залишається не визначеною педагогічна компетентність випускників третього рівня вищої освіти, які мають право здійснювати викладацьку діяльність у вищих навчальних закладах. Наразі існує суперечність у затребуваності та наявності педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів, яка охоплює не тільки здатності на основі знань, умінь і навичок, а й відповідні особистісні утворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Компетентнісному підходу останнім часом у вітчизняній педагогічній науці приділено чимало уваги. Впровадження досвіду зарубіжних країн щодо компетентнісного підходу в освіту України розглядалось О. Овчарук, О. Пометун, С. Трубачовою та ін. В. Петрук, А. Хуторський, А. Капська, М. Лазарєв, В. Олійник та ін. досліджують різноманітні аспекти компетентнісного підходу: від розуміння компетентності до проблем її формування. Питання визначення поняття "компетентність" дослідила О. Савченко. Детально проаналізовано поняттєво-термінологічний апарат щодо освітніх програм нового покоління у монографії 2014 р. Ю. Рашкевича.

Професійна компетентність вивчалася А. Марковою, Е. Зеєром, Н. Кузьміною, А. Шишко та ін. До проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі навчання у вищому навчальному закладі зверталися: С. Вітвицька, Л. Голованчук, О. Дубасенюк, М. Левківський, Л. Пуховська, Н. Талізін та ін. Різними авторами формування професійних компетентностей розглядається як кінцевий результат освіти.

Педагогічні компетентності були предметом розгляду М. Лук'янової, Н. Кузьміної, В. Бездухова, В. Стрельникова та ін. На проблеми підготовки викладачів вищого навчального закладу привертала увагу О. Дубасенюк, Н. Гузій, В. Бондар та ін. Інтерес для дослідження має дисертація О. Гура "Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу

в умовах магістратури” (2008). Разом з тим, аналіз наукової літератури свідчить, що бракує робіт, які б висвітлювали необхідні компетентності, зокрема педагогічні, для здобувача третього рівня вищої освіти.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розгляд педагогічної компетентності здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти непедагогічних спеціальностей та можливості її формування через навчальну дисципліну “Педагогічна майстерність у вищій школі”.

Виклад основного матеріалу дослідження... В Україні компетентнісний підхід розглядається як такий, що не є абсолютно новим для вітчизняної освіти, а як шлях оновлення, засіб входження до європейського простору вищої освіти.

Науковцями компетентність розглядається як здатності, якості, властивості особистості (Г. Вершловський, Ю. Кулюткін, А. Новиков), характеристика досвіду (О. Ломакіна, С. Татарніцева, О. Савченко), процедура розв'язання конкретної ситуації (І. Єрмаков, Г. Несен, Л. Сохань), сукупність новоутворень, знань, системи цінностей і стосунків (І. Зимняя, Л. Тархан). Нормативно компетентність закріплено, як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості [6], динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [5]. Очевидною є певна неузгодженість даних визначень. На нашу думку, є більш доцільним перше, оскільки вказує на спроможності реалізації особисті і дає можливість чіткого формулювання конкретної компетентності.

В Енциклопедії освіти “професійна компетентність” трактується як – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [1, с. 722]. Компетентна в певній сфері людина має відповідні здібності, знання, вміння та навички, що дозволяють їй ефективно діяти. Складові професійної компетентності здебільшого залежать від особливостей виконуваної професійної діяльності.

Поняття педагогічної компетентності інтерпретується як складова професійно-педагогічної культури (Б. Гершунський, Є. Бондаревська, В. Лозова), як характеристика професіоналізму (Е. Зеєр, І. Зязюн, А. Маркова); як характеристика готовності до професійно-педагогічної діяльності (Л. Мітіна, О. Дубасенюк), як “володіння педагогом необхідною сумою знань, умінь та навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування та особистості викладача як носія певних цінностей, ідеалів та педагогічної свідомості” [2, с. 9]. У рамках нашого дослідження беремо до уваги визначення професійно-педагогічної компетентності викладача як інтегральної якості, цілісного відносно стійкого особистісного утворення, що проявляється у використанні узагальнених умінь організації та здійснення навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, які відображають методологічну та технологічну його сторони і забезпечують здатність оптимально вирішувати професійно-педагогічні завдання [4, с. 248]. Слід підкреслити, що питання педагогічної компетентності розглядається переважно в контексті професійної підготовки учителя. На нашу думку правомірним буде визначення педагогічної компетентності для випускників третього рівня вищої освіти непедагогічних спеціальностей як фахової, яка дає можливість якісно здійснювати навчально-виховну роботу зі студентами у ВНЗ та проявляти при цьому високий рівень педагогічної майстерності.

На основі аналізу рекомендацій Європейської комісії щодо універсальних компетентностей С. Сисоєва віднесла до найважливіших педагогічних компетенцій, на формування яких має спрямовуватися підготовка викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю, такі: 1) соціально-особистісні (розуміння ролі власної викладацької діяльності; здатність до викладацької діяльності; розуміння та сприйняття етичних норм поведінки; сформована система цінностей та мотивації до педагогічної діяльності; креативність, здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність; толерантність і полікультурна грамотність); 2) інструментальні (володіння основами педагогічної майстерності; здатність до ої комунікації, знання інших мов; володіння сучасними методами та інтерактивними технологіями навчання; використання програмних засобів та Інтернет-ресурсів; навички використання у навчальному процесі технологій, пов'язаних зі збереженням здоров'я); 3) загальнонаукові (базові знання фундаментальних розділів педагогіки та психології в обсязі, необхідному для організації ефективної взаємодії зі студентами у процесі навчання та її спрямованості на цілісний розвиток особистості студента, зокрема інтелектуальний і творчий; методологічні знання; базові знання в галузі методики навчання); 4) професійно-педагогічні (загальні професійно-педагогічні – спрямованість навчання на професійний розвиток і саморозвиток студента упродовж життя; спеціалізовані професійно-педагогічні – професійна спрямованість змісту навчання предмета, інтегрування змісту навчального предмета з професійно-орієнтованими дисциплінами) [7, с. 9-11].

Вища школа готує кваліфіковані кадри для ринку праці, де набуті компетентності суворо перевіряються на практиці. Продемонстрована випускниками життєва та професійна успішність слугує індикатором їх досягнень. Підготовка спеціалістів у вищій школі здійснюється відповідно до 6-9 кваліфікаційних рівнів Національної рамки кваліфікацій. Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти відповідає 8-му кваліфікаційному рівню і дає

можливість отримання випускником ступеню доктора філософії. Вищезазначений рівень визначається здатністю розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики і включає здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, *відповідальність за навчання інших*. Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, *оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності*, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення [5]. Доктор філософії – це освітній і водночас перший науковий ступінь, який присуджується в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. У статті 54 пункті 9 Закону “Про вищу освіту” йдеться про те, що посади науково-педагогічних працівників можуть займати особи, які мають науковий ступінь або вчене звання. Тобто, доктори філософії мають таке право. Розгляд нормативних документів дає можливість стверджувати про необхідність педагогічної компетентності для докторів філософії (*здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, відповідальність за навчання інших, оволодіння методологією педагогічної діяльності*). Уточнюємо здатності 1) здійснювати навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах на основі методології педагогічної діяльності; 2) самопізнання своєї особистості й самооцінки своєї професійної діяльності, реалізації себе як педагога-майстра. Ці здатності, на нашу думку, є складовими педагогічної компетентності докторів філософії. Вони включають знання педагогіки та психології у вищій школі та педагогічної майстерності.

Як відомо, ступінь доктора філософії здобувається під час навчання аспірантами чи за особливих умов поза аспірантурою. Нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі – чотири роки, обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС. Педагогічна компетентність у освітньо-наукових програмах підготовки докторів філософії має бути виділена в інтегральній компетентності – узагальненому описі кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання або професійної діяльності, оскільки стосується будь-якої спеціальності. Вважаємо, що у навчальні плани підготовки аспірантів до обов'язкових навчальних дисциплін варто включити “Педагогічну майстерність у вищій школі”. Саме завдяки цій дисципліні можливо сформуванню педагогічної компетентності, яка виражатиметься у наступних результатах навчання згідно з виділеними складовими цієї компетентності: 1) проявляти розуміння особливостей навчально-виховного процесу у вищій школі в умовах її інтеграції в Європейський освітній простір; демонструвати вміння вирішувати освітні проблеми на основі їх теоретичного осмислення та усвідомлення видів дидактичних і виховних цілей у професійній освіті; виявляти здатність до організації та проведення навчальних занять, виховних заходів у вищих навчальних закладах з урахуванням психологічного розвитку студентів та власних особливостей особистості; бути спроможним доцільно використовувати сучасні психолого-педагогічними технології, методи та засоби навчання, виховання та розвитку особистості; здійснювати моніторинг навчального процесу з метою поліпшення методики організації професійного навчання, розробляти дидактичні засоби навчання, навчально-методичне забезпечення дисципліни, проявляти вміння планувати та вести облік навчально-виховної роботи; бути здатним надавати ефективну підтримку студентам під час викладання, наставництва, вміти здійснювати позитивну мотивацію, а також передбачати наслідки педагогічних впливів; 2) проявляти розуміння теоретичних основ педагогічної майстерності, усвідомлення її суті і структури, вимог до особистості педагога на сучасному етапі; виявляти здатність формувати педагогічні вміння та навички, потреби професійного розвитку, постійного самовдосконалення, утворення таких властивостей особистості, які забезпечують високий рівень самоорганізації в професійній діяльності; демонструвати вміння визначати власні психічні особливості та використовувати особистісні резерви у педагогічній діяльності; бути спроможним на основі самопізнання формувати власний стиль науково-педагогічної діяльності та професійного спілкування, позитивний педагогічний імідж; виявляти спроможності до засвоєння нових знань, прогресивних технологій і різноманітних інновацій, готовність вивчати та застосовувати у практичній роботі досягнення педагогіки та інформаційних технологій; мати здатність визначати та задовольняти потреби особистого саморозвитку як педагога-майстра вищої школи. Запропоновані результати навчання є однозначними, діагностичними, вимірюваними.

Зміст запропонованої дисципліни сприятиме формуванню системи знань про еволюцію систем вищої освіти, нормативно-правову базу навчально-виховного процесу у ВНЗ, дидактичні основи організації навчально-виховного процесу у вищій школі, закономірності та особливості розвитку особистості, психологічні особливості студентського віку, закономірності професійного становлення та особистісного зростання майбутніх фахівців; особливості формування студентської групи; сутність, структуру і особливості професійно-педагогічної діяльності, поняття, елементи та рівні педагогічної майстерності, зовнішню і внутрішню техніки педагога, засоби саморегуляції, структуру і стилі педагогічного спілкування, принципи педагогічного такту, методику

самовиховання педагога, методи завоювання уваги, психолого-педагогічним умови взаємодії між педагогом та студентом, особливості цієї взаємодії у процесі навчання та індивідуальної бесіди.

Особливу увагу звертаємо на практичні заняття, які спрямовані на розвиток у аспірантів вмінь продуктивно аналізувати та вирішувати педагогічні ситуації, які породжуються умовами навчально-виховного процесу у вищій школі, реалізовувати методики психолого-педагогічної діагностики, застосовувати наукові підходи до психолого-педагогічного вивчення особистості студента, застосовувати методи педагогічного дослідження в умовах аналізу та проектування педагогічної діяльності, організовувати професійне спілкування зі студентами, допомагати студентам через викладання, наставництво та наочні приклади (демонстрацію) працювати самостійно або в групі; застосовувати методи самовиховання, психотехніки, засоби невербальної поведінки, розвивати здібності до педагогічної діяльності, формувати професійну позицію, вдосконалювати професійно-мовленнєву культуру, використовувати передовий педагогічний досвід, організовувати безперервну самоосвітню діяльність. Також під час практичних занять з "Педагогічної майстерності у вищій школі" аспіранти вчаться володіти навичками: застосування методів, прийомів організації навчання та виховання студентів; розвитку інтересу студентів до змісту навчального матеріалу, формування мотивації учіння; постановки (аналізу, корекції) навчальної та виховної мети, відбору, структурування змісту навчальної дисципліни; використання різних стратегій педагогічної взаємодії, способів комунікативного впливу, діалогічного педагогічного спілкування, а також навичками лідерства і навичками саморегуляції на основі самопізнання.

Формування педагогічної компетентності у здобувачів освітньо-наукового рівня відбуватиметься успішно за умов активно-пошукових методів викладання, проведення тренінгів, ділових ігор, вирішення педагогічних задач.

Висновки... Компетентнісний підхід в освіті сприяє цілеспрямованому формуванню необхідних компетентностей у студентів ВНЗ. Професійна компетентність випускників вищої школи зумовлює їхню готовність до успішної професійної діяльності. Виконати сучасні вимоги до організації навчального процесу у вищій школі здатний лише викладач із сформованою педагогічною компетентністю. Від викладача вищої школи очікується майстерність у психолого-педагогічній взаємодії зі студентами. Педагогічна компетентність є складовою інтегральної професійної компетентності випускника і її формування є обов'язковим в аспірантурі за будь-якою спеціальністю. Тому у процесі підготовки науково-педагогічних кадрів, зокрема у розробці стандартів та освітніх програм, необхідно враховувати формування педагогічної компетентності, яка охоплює здатності здійснювати навчально-виховний процес у ВНЗ та самопізнання своєї особистості й самооцінки своєї професійної діяльності, самореалізації себе як педагога-майстра. Навчальна дисципліна «Педагогічна майстерність у вищій школі» є засобом набуття такої компетентності і має бути включена до програм підготовки докторів філософії. До перспективних напрямів досліджень окресленої проблеми ми відносимо вивчення умов та особливостей формування педагогічної компетентності здобувачами третього освітньо-наукового рівня вищої освіти

Використана література:

1. Енциклопедія освіти / АПН України ; відпов. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Кайдалова Л.Г. Педагогічна майстерність викладача: навч. посіб. / Л.Г. Кайдалова, Н.Б. Щокіна, Т.Ю. Вахрушева – Х. : НФаУ, 2009. – 140 с.
3. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: монографія / Н.І. Мачинська ; за ред. С.О. Сисоєвої. – Львів : ЛьвДУВС, 2013. – 416 с.
4. Москаленко А.М. Підвищення професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі методичної роботи вищого навчального закладу / А.М. Москаленко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. праць. – К. : Логос, 2011. – Вип.13. – С. 246-251.
5. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.
6. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.
7. Сисоєва С.О. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю / С.О. Сисоєва // Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті : зб. наук. праць. – Рівне : НУВГР, 2011. – С.3-11.

Внукова О.Н.

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ДЛЯ СОИСКАТЕЛЕЙ НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УРОВНЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья посвящена рассмотрению педагогической компетентности как части профессиональной. Используются методы анализа и обобщения, определены элементы педагогической компетентности. Обоснованы возможности учебной дисциплины "Педагогическое мастерство в высшей школе" в формировании педагогической компетентности соискателей научно-образовательного уровня высшего образования непедагогических специальностей. Результаты могут быть использованы в разработке научно-образовательных программ, для обоснования уровня и критериев педагогической компетентности и в практике подготовки аспирантов.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетентность, профессиональная компетентность, педагогическая компетентность, соискатели научно-образовательного уровня высшего образования.

Vnukova O.
**PEDAGOGICAL COMPETENCE FOR POSTGRADUATES
EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC LEVEL OF HIGHER EDUCATION**

The article addresses the competence approach in education, consideration of problems establishing this approach in higher education has been addressed. The gaps of pedagogical preparation postgraduates third level of higher education what are entitled to teaching in higher education are dealt with. We used methods of comparative analysis and synthesis, generalization and systematization for giving definitions of "competence", "professional competence", "pedagogical competence" as part of the professional competence. The article highlights pedagogical competence for graduates of third level of higher education as a professional, which gives an opportunity to efficiently carry out educational work with students at the university and demonstrate thus high level of educational excellence. The author focuses on the approaches to the structure of teaching competence. A competence in the regulations which must be characteristic for graduate of educational and scientific level of higher education that meets the 8th skill levels and provide an opportunity to obtain the degree of Doctor of Philosophy analyzed.

The results of this investigation show that pedagogical competence of candidates for the third level of higher education consisting of 1) the ability to carry out the educational process in higher education based on the methodology of educational activities; 2) the ability of their self-identity and self-esteem of their professional activities, realization of himself as a teacher-master. The learning outcomes of postgraduates in accordance with selected components of teaching competence have been researched into. Advisability of study discipline "Pedagogical skills in high school" applicants educational and scientific level of higher education non-teaching specialties has been established.

The article highlights educational opportunities above-named discipline in the formation of pedagogical competence. The author adduces especially the content of the discipline, forms and methods of activities that contribute to the formation of pedagogical competence and successful implementation of the future teaching.

The results of this investigation can be used in the development standards of higher education, research and educational programs to justify the levels and criteria of pedagogical competence and in the practice of preparing postgraduates of third level of higher education.

Key words: competence approach, competence, professional competence, pedagogical competence, applicants educational and scientific level of higher education.

Подано до редакції 25.04.2016.

УДК 37.011.3 : [005.336.4 : 159.954]

© 2016

Гузій Н.В.

**ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ, МАЙСТЕРНІСТЬ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМ
У КОНТЕКСТІ АКМЕПРОФЕСІОГЕНЕЗУ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ**

У статті розглядається проблема психолого-педагогічної сутності акмепрофесіогенезу освітрянських кадрів як характеристики найвищих рівнів їх професійного розвитку та пропонується оригінальний підхід до виокремлення логічних етапів позитивної динаміки цього процесу за допомогою побудови конструкції ієрархічного ряду понять "педагогічна майстерність" – "педагогічна творчість" – педагогічний професіоналізм.

Ключові слова: педагогічний професіогенез, акмепрофесіогенез освітрянських кадрів, педагогічна майстерність, педагогічна творчість, педагогічний професіоналізм.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Успішне здійснення кардинальних перетворень в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства сьогодні невід'ємно від ефективного перебігу модернізаційних процесів в освітній галузі, спрямованих на суттєве збагачення інтелектуального, духовного, культурно-творчого потенціалу нації. Провідна роль у реалізації цих стратегічних завдань належить працівникам освітньо-виховної сфери, професійна праця яких у сучасних соціально-педагогічних реаліях значно ускладнюється, оскільки постійно оновлюються її цільові, змістові, методичні, технологічні, результативні параметри. Це зумовлює значне підвищення вимог до педагога як особистості та професіонала, а також зростання суспільного і, відповідно, наукового інтересу до вивчення динамічних характеристик професійного розвитку педагогічних працівників та дієвих чинників активізації процесів їх професійного зростання, сходження до акме-вершин майстерності, досконалості педагогічної праці, набуття високого рівня професійної кваліфікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Складне явище професіоналізації особистості фахівця у його різноманітних аспектах стало предметом досліджень акмеології, психології праці, професійної педагогіки, ергономіки. Наповнення поняття професіоналізації соціологічним змістом переважно відображає конкретно-історичний етап еволюції професії, розвиток і перетворення професійної структури суспільства, виявлення специфічних характеристик професійних груп на рівні нормативних вимог до виконання людиною професійної ролі (В.В. Давидов, В.Г. Подмарков, В.Я. Суслов, В.Н. Турченко, Е.А. Шаповалов та ін.). Психолого-педагогічні ракурси професіогенезу фахівця досліджуються у руслі цілісної теорії професіоналізації, представлені працями В.О. Бодрова, Є.О. Клімова, Г.М. Кочетова, А.К. Маркової, Ю.П. Поваренкова, О.І. Турчинова, В.Д. Шадрикова та ін. та пов'язуються із формуванням його професійно-важливих якостей, становленням професійного типу особистості та визначенням